

Sygn. akt II UK 638/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku K.P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w [...]

o rentę z tytułu niezdolności do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 grudnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 11 maja 2016 r.,

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. przyznaje radcy prawnemu M. A. - Kancelaria Radcy
Prawnego od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w [...]) kwotę
270 zł (dwieście siedemdziesiąt) powiększoną o stawkę
należnego podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów
nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej na rzecz
wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 maja 2016 r., Sąd Apelacyjny w [...] - w sprawie z wniosku K.P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w [...] o rentę z tytułu niezdolności do pracy, oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] z dnia 6 listopada 2014 r., którym oddalono jego odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 9 lipca 2014 r., odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (pkt I) oraz orzekł o kosztach zastępstwa procesowego (pkt II).

Wnioskodawca (ur. w dniu 22 kwietnia 1957 r.), z zawodu elektromonter, pracował również jako elektryk, spawacz, kelner, pracownik fizyczny, ślusarz. W dniu 5 kwietnia 2012 r. złożył wniosek o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W dniu 4 czerwca 2012 r. wnioskodawca został przebadany przez lekarza orzecznika ZUS, który stwierdził, że nie jest on niezdolny do pracy. Wnioskodawca wniósł sprzeciw od orzeczenia lekarza orzecznika do komisji lekarskiej, która orzeczeniem z dnia 2 lipca 2012 r. podtrzymała stanowisko lekarza orzecznika, nie stwierdzając niezdolności do pracy wnioskodawcy.

Wobec powyższego, zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do dochodzonego świadczenia.

Sąd Okręgowy, rozpatrujący odwołanie wnioskodawcy, dopuścił z urzędu dowód z opinii biegłych sądowych specjalistów: neurologa, ortopedy, psychiatry i psychologa, ustalając że odwołujący się nie jest osobą niezdolną do pracy w jakimkolwiek stopniu. Należy uzupełniająco wskazać, że podobne stanowisko co do braku niezdolności do pracy wnioskodawcy zajęli biegli w złożonej opinii uzupełniającej oraz w zeznaniach w trakcie rozprawy. Biegły sądowy specjalista medycyny pracy, z opinii której dowód Sąd dopuścił, stwierdził że wnioskodawca jest niezdolny do pracy jako elektromonter, elektryk, spawacz. Jest natomiast zdolny do pracy w zawodach kelnera, pracownika fizycznego, ślusarza - z przeciwskazaniem do pracy na wysokości, przy maszynie w ruchu ciągłym, do pracy z prądem. Ostatecznie, Sąd ustalił (na podstawie łącznej opinii biegłych oraz opinii uzupełniającej), że odwołujący nie jest osobą niezdolną do pracy, gdyż może wykonywać szereg prac zarobkowych, które wykonywał już w przeszłości, może też wykonywać liczne inne prace zarobkowe z zastrzeżeniami.

W oparciu o przedstawione ustalenia, Sąd - powołując art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm. dalej „ustawa emerytalna”), uznał, że wnioskodawca nie spełnił kryterium, od którego uzależnione jest przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy i oddalił odwołanie od decyzji organu rentowego.

Apelację wnioskodawcy o tego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny, który uzupełnił postępowanie dowodowe o dalsze opinie biegłych specjalistów z zakresu medycyny pracy i neurologii (uzupełnianych w trakcie postępowania), ustalając na jego podstawie, że wnioskodawca - posiadający kwalifikacje elektromontera (w toku zatrudnienia wykonywał także szereg prac na innych stanowiskach - palacza, montera wodnokanalizacyjnego, podającego do stołu - kelnera, czy pracownika fizycznego), zachował zdolność do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy emerytalnej z przeciwwskazaniami obejmującymi prace na wysokości, przy maszynach w ruchu i bezpośrednio przy urządzeniach pod napięciem elektrycznym.

Powyższy wyrok zaskarżyła w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie przepisów postępowania mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy - art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez niedostateczne wyjaśnienie w uzasadnieniu wyroku podstaw faktycznych rozstrzygnięcia oraz wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku. Zarzuciła także naruszenie prawa materialnego - art. 12 ust. 3, art. 13 ust. 1 oraz art. 57 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na dokonaniu subsumpcji przepisu do nieustalonego w sprawie stanu faktycznego. Ponadto, na wypadek nieuwzględnienia powyższych zarzutów, wskazała na naruszenie prawa materialnego - art. 12 ust. 3 ustawy emerytalnej, poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że możliwość wykonywania jakiejkolwiek prostej pracy fizycznej przez wnioskodawcę uzasadnia przyjęcie, iż nie utracił on w sposób znaczny zdolności do wykonywania pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, art. 13 ust. 1 ustawy emerytalnej, poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że ograniczenie w wykonywaniu pracy zgodnej z kwalifikacjami wnioskodawcy - pracy elektromontera nie jest znaczne, z uwagi na możliwość podjęcia innej niewykwalifikowanej pracy fizycznej oraz, że istnieje

możliwość oraz celowość przekwalifikowania zawodowego wnioskodawcy, przy uwzględnieniu charakteru dotychczas wykonywanej pracy, poziomie wykształcenia, wieku i predyspozycjach psychofizycznych wnioskodawcy oraz art. 57 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że wnioskodawcy nie przysługuje renta z tytułu niezdolności do pracy.

Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, ewentualnie o jego uchylenie i zmianę przez przyznanie prawa do dochodzonego świadczenia (renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy) „wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania (...) w tym zasądzenia kosztów nieopłaconej (...) pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę tylko w granicach podstawy i wskazanego zarzutu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Związany jest też ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Należy także zauważyć, że w zakresie zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., może on stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji nie posiada wszystkich koniecznych elementów lub gdy zawiera kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną. Chodzi o sytuację, gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania wyroku (orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97; z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00; z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 656/01 i z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/02, niepublikowane oraz z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999 nr 4, poz. 83; z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753 i z dnia 9 lipca 2008 r., I PK 2/08, LEX nr 497691). Trzeba przy tym pamiętać, iż art. 328 § 2 k.p.c. zastosowany odpowiednio do uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.) oznacza, że uzasadnienie to nie musi zawierać wszystkich elementów uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, ale takie elementy, które

ze względu na treść apelacji i na zakres rozpoznawanej sprawy wyznaczony przepisami ustawy są potrzebne do rozstrzygnięcia sporu przez tenże sąd (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007 r., II CSK 244/07, LEX nr 487508).

Wobec zarzutów naruszenia prawa materialnego, w ocenie Sądu Najwyższego analizę prawidłowości zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia rozpocząć wypada od przypomnienia, że wnioskodawca wywodzi swoje roszczenia rentowe z przepisu art. 57 ust. 1 ustawy emerytalnej, który wśród przesłanek nabycia prawa do tego świadczenia wymienia stwierdzenie niezdolności do pracy. Samo pojęcie niezdolności do pracy i jej rodzaje (wraz z przesłankami orzekania o niej) zdefiniowane zostały w art. 12 oraz art. 13 ustawy. W myśl pierwszego z powołanych przepisów, niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania tej zdolności po przekwalifikowaniu, przy czym niezdolność jest całkowita, gdy oznacza utratę możliwości wykonywania jakiejkolwiek pracy, tj. w innych warunkach niż specjalnie stworzone na stanowisku pracy odpowiednio przystosowanym do stopnia i charakteru naruszenia sprawności organizmu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 134/00, OSNAPIUS 2002 nr 15, poz. 359) i częściowa, gdy ogranicza się do utraty w znacznym stopniu zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Ustawodawca odróżnia zatem dwa aspekty niezdolności do pracy, tj. ekonomiczny (obiektywne pozbawienie danej osoby możliwości zarobkowania w drodze wykonywania jakiejkolwiek pracy lub pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji) oraz biologiczny (stan organizmu dotkniętego schorzeniem naruszającym jego sprawność). Dopiero koniunkcja tych dwóch elementów pozwala na uznanie danej osoby za niezdolną do pracy. W konsekwencji nie oznacza niezdolności do pracy niemożność wykonywania zatrudnienia spowodowana innymi przyczynami niż naruszenie sprawności organizmu i odwrotnie - nie jest ową niezdolnością biologiczny stan kalectwa lub choroby nieimplikujący wskazanych wyłączeń lub ograniczeń w świadczeniu pracy (tak m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2004 r., II UK 167/03, OSNP 2004 nr 18, poz. 320, z dnia 14 czerwca 2005 r., I UK 278/04, LEX nr 375618; z dnia 18 maja 2006 r., II UK 156/05, LEX nr 1001299; z dnia 3 grudnia

2008 r., I UK 54/08, LEX nr 1001284; z dnia 8 czerwca 2010 r., II UK 399/09, LEX nr 611421 i z dnia 24 sierpnia 2010 r., I UK 64/10, LEX nr 653663).

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy uwzględnia się:

1) stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji;

2) możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne.

Niezdolność do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia nie jest wystarczającą przesłanką nabycia prawa do renty, jeżeli wiek, poziom wykształcenia i predyspozycje psychofizyczne usprawiedliwiają rokowania, że mimo upośledzenia sprawności organizmu możliwe jest podjęcie innej pracy w tym samym zawodzie albo po przekwalifikowaniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2007 r., II UK 156/06, OSNP 2008 nr 3-4, poz. 45). Zmiany w organizmie powodujące przeciwwskazania zdrowotne do wykonywania pracy na dotychczasowym stanowisku nie przesądzają o niezdolności do pracy, nawet częściowej, jeżeli została zachowana zdolność do wykonywania pracy zgodnej z kwalifikacjami (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 marca 2007 r., I UK 299/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 112).

Ostateczna konkluzja na temat tego, czy ubezpieczony jest, czy nie jest zdolny do pracy, musi więc uwzględniać - poza naruszeniem sprawności organizmu - także inne, wymienione w przepisie elementy. Decydujące znaczenie dla prawidłowego zastosowania przez Sądy orzekające w rozpoznawanej sprawie prawa materialnego miało dokonanie niezbędnych ustaleń faktycznych, a ściślej wyjaśnienie, czy wnioskodawca jest osobą niezdolną do pracy. Ustalenie tej okoliczności wymagało zaś wiadomości specjalnych w rozumieniu art. 278 § 1 k.p.c. Wnioskodawca nie zakwestionował w sposób przewidziany prawem ustaleń faktycznych Sądów orzekających w sprawie, co oznacza, że ustalenia te (w tym stwierdzające brak niezdolności do pracy) są wiążące dla Sądu Najwyższego.

Ogólnie w związku z tym trzeba przypomnieć, że w judykaturze akcentuje się konieczność zasięgania w sporach o rentę z tytułu niezdolności do pracy opinii biegłych lekarzy specjalności właściwych do oceny stanu zdrowia ubezpieczonych z punktu widzenia możliwości wykonywania zatrudnienia (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2007 r., I UK 304/06, LEX nr 898844; z dnia 8 maja 2008 r., I UK 356/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 234; z dnia 5 czerwca 2008 r., III UK 9/08, LEX nr 494139; z dnia 3 września 2009 r., III UK 30/09, LEX nr 537018; z dnia 15 września 2009 r., II UK 1/09, LEX nr 574538; z dnia 13 października 2009 r., II UK 106/09, LEX nr 558589; z dnia 12 stycznia 2010 r., I UK 204/09, LEX nr 577813). Wynikające z powołanego przepisu ograniczenie samodzielności sądu w zakresie dokonywania ustaleń wymagających wiadomości specjalnych obejmuje w sprawie o rentę ocenę etiologii, aktualnego stopnia nasilenia diagnozowanych u wnioskodawcy schorzeń, ich wzajemnych powiązań i wpływu na możliwość świadczenia pracy zarobkowej. Sąd nie ma też kompetencji do samodzielnego ustalenia, że równoczesne występowanie u ubezpieczonego licznych schorzeń nie powoduje jego niezdolności do pracy tylko z tej przyczyny, że schorzenia te nie są obecnie na tyle zaawansowane, aby każde z nich oceniane z osobna stanowiło podstawę do przyjęcia owej niezdolności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2011 r., I UK 29/11, LEX nr 1026622). Konieczna jest więc stanowcza konkluzja sądu rozstrzygającego sprawę, że „suma” stwierdzonych u ubezpieczonego schorzeń, ich natężenie i wzajemne oddziaływanie, powoduje skutek (bądź nie powoduje takiego skutku) w postaci niezdolności do pracy. Do kompleksowej oceny stanu zdrowia osoby cierpiącej na wiele schorzeń niezbędne jest zasięgnięcie łącznej opinii lekarzy właściwych dla tych schorzeń specjalności (art. 285 § 2 k.p.c.) albo zasięgnięcie opinii innego (kolejnego) biegłego (lub innych biegłych - art. 286 k.p.c.) - na przykład specjalisty z zakresu medycyny pracy - który po przeanalizowaniu dotychczas wydanych opinii biegłych, i opierając się na ich wnioskach, wydałby całościową ocenę stanu zdrowia strony i jej zdolności do pracy. Taki sposób interpretacji art. 285 § 2 k.p.c. i art. 286 k.p.c. jest utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wielokrotnie podkreślał integralność organizmu ludzkiego i potrzebę wszechstronnej, kompleksowej oceny stanu zdrowia ubezpieczonego, uznając za niewystarczające wycinkowe, ograniczone do

poszczególnych organów lub funkcji, badanie sprawności organizmu (por. np. wyroki z dnia 7 kwietnia 1994 r., II URN 12/94, OSNAPiUS 1994 nr 4, poz. 71, z dnia 3 października 1997 r., II UKN 288/97, OSNAPiUS 1998 nr 15, poz. 459 oraz z dnia 21 maja 2009 r., I UK 3/09, LEX nr 509029).

W rozpatrywanej sprawie, dla ustalenia stanu zdrowia wnioskodawcy powołano szereg biegłych o specjalnościach właściwych dla schorzeń na jakie uskarżał się wnioskodawca. W sporządzonych opiniach oraz opiniach uzupełniających, wskazano, że wnioskodawca nie jest osobą częściowo lub całkowicie niezdolną do pracy, co uwzględniając Sąd Apelacyjny trafnie uznał, że wnioskodawca nie spełnił przesłanek warunkujących przyznanie dochodzonego świadczenia.

Gdy więc zarzuty skargi okazały się nieuzasadnione, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 15 ust. 2 i § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2015 r., poz. 1805).